

COMMISSION DES ASSURANCES

Bruxelles, le 1er octobre 2002

DOC C/2002/9

AVIS

émis par la Commission des Assurances concernant l'avant-projet de loi sur le contrat d'assurance de protection juridique en vue de favoriser l'accès à la justice.

I. INTRODUCTION

Le présent avis est donné par la Commission de sa propre initiative.

La Commission des Assurances n'a pu pour se forger une opinion que se baser sur l'avant-projet de loi sur le contrat d'assurance de protection juridique en vue de favoriser l'accès à la justice déposé sur l'initiative du Vice-Premier Ministre et Ministre de l'Emploi et de la Politique de l'Egalité des Chances et du Ministre de la Justice, et sur son exposé des motifs. Elle n'a pas pu prendre connaissance du projet d'arrêté royal d'exécution. C'est sous cette réserve que la Commission émet l'avis suivant:

L'accès au droit et à la justice sont des droits fondamentaux consacrés par l'article 23 de la Constitution. La loi du 23 novembre 1998 relative à l'aide juridique assure l'accès à la justice (assistance judiciaire gratuite des plus démunis (15% de la population)). A l'opposé, 10% des justiciables n'éprouvent pas de difficulté pour accéder à la justice.

L'avant-projet de loi sur le contrat d'assurance de protection juridique en vue de favoriser l'accès à la justice est déposé sur l'initiative du Vice-Premier Ministre et Ministre de l'Emploi et de la Politique de l'Egalité des Chances et du Ministre de la Jus-

COMMISSIE VOOR VERZEKERINGEN

Brussel, 1 oktober 2002

DOC C/2002/9

ADVIES

uitgebracht door de Commissie voor Verzekeringen betreffende het voorontwerp van wet over de verzekeringsovereenkomst inzake juridische bescherming voor een vlottere toegang tot het gerecht.

I. INLEIDING

Dit advies wordt uit eigen initiatief door de Commissie gegeven.

De Commissie voor Verzekeringen heeft zich voor haar standpunt enkel kunnen baseren op het voorontwerp van wet over de verzekeringsovereenkomst inzake juridische bescherming voor een vlottere toegang tot het gerecht ingediend op initiatief van de Vice-Eerste Minister en Minister van Werkgelegenheid en van Gelijke-Kansenbeleid en van de Minister van Justitie, en op de memorie van toelichting. Zij heeft geen kennis kunnen nemen van het ontwerp van koninklijk uitvoeringsbesluit. Het is onder dit voorbehoud dat de Commissie het volgende advies uitbrengt :

De toegang tot het recht en tot het gerecht zijn fundamentele rechten die door artikel 23 van de Grondwet zijn bekrachtigd. De wet van 23 november 1998 betreffende de juridische bijstand verzekert de toegang tot het gerecht (kosteloze juridische bijstand voor de minstegoeden (15 % van de bevolking)). Daartegenover staat dat de toegang tot het gerecht voor 10 % van de justitiabelen geen probleem vormt.

Het voorontwerp van wet over de verzekeringsovereenkomst inzake juridische bescherming voor een vlottere toegang tot het gerecht wordt ingediend op initiatief van de Vice-Eerste Minister en Minister van Werkgelegenheid en van Gelijke-

tice afin de faciliter l'accès à la justice de citoyens ne bénéficiant pas de revenus suffisants, ni de l'assistance judiciaire organisée (75 % de la population).

L'avant-projet de loi vise à rendre obligatoire l'insertion dans les polices R.C. vie-privée les plus communément souscrites en Belgique (75 %), de la couverture protection juridique. Cette assurance couvrirait les litiges relatifs à la vie-privée (droit familial, de la consommation, fiscal, administratif et constitutionnel). Le coût de la couverture supplémentaire serait de 35 à 45 euros ce qui maintient le coût total de la prime à un niveau supportable.

L'insertion obligatoire de la couverture "protection juridique" permettrait d'éviter la sélection préalable du risque par les assureurs et d'assurer une plus grande solidarité entre les justiciables.

Le Roi fixe le contenu de la garantie et le coût maximal de celle-ci.

Pour encourager la souscription d'un contrat d'assurance de protection juridique, des incitants fiscaux ont été prévus par l'octroi de crédits d'impôts lorsqu'une prime d'assurance de protection juridique a été payée. Le Roi fixera la limite du crédit d'impôt.

II. CONSIDERATIONS GENERALES

A. Insertion obligatoire de la couverture protection juridique dans la police R.C. vie-privée :

a) *Point de vue des représentants des entreprises contrôlées*

Dans la déclaration gouvernementale de juillet 1999 et dans la déclaration fédérale de politique générale d'octobre 2001, le gouvernement s'est fixé pour objectif de veiller à ce que le citoyen bénéficie d'un accès effectif au droit et à la justice. Le gouvernement entend réaliser cet objectif dans l'esprit d'une société solidaire.

L'UPEA a contribué à la réalisation de cet objectif et a élaboré des propositions concrètes afin d'augmenter la diffusion de l'assurance de la protection juridique parmi la population, plus particu-

Kansenbeleid en van de Minister van Justitie om de toegang tot het gerecht te vergemakkelijken voor de burgers die niet over voldoende inkomsten beschikken en geen regeling inzake gerechtelijke bijstand genieten (75% van de bevolking).

Het voorontwerp van wet beoogt de verplichte invoeging van de dekking rechtsbijstand in de polissen BA privé-leven die in België het vaakst worden afgesloten (75 %). Deze verzekering zou de geschillen betreffende het privé-leven dekken (gezinsrecht, consumentenrecht, fiscaal recht, administratief en grondwettelijk recht). De kosten van die aanvullende dekking zouden 35 à 45 euro bedragen, waardoor het jaarbedrag van de totale premie haalbaar blijft.

Door de verplichte invoeging van de dekking "rechtsbijstand" zou de voorafgaande risicoselectie door de verzekeraars kunnen worden voorkomen en is er een grotere solidariteit tussen de justitiabelen mogelijk.

De Koning bepaalt de inhoud van de waarborg en de maximum kostprijs ervan.

Om de ondertekening van een verzekeringsovereenkomst rechtsbijstand aan te moedigen, werden fiscale stimuli voorzien, met name door het verlenen van belastingskredieten voor de betaling van een premie rechtsbijstandverzekering. De Koning zal de grenzen van dit belastingskrediet vaststellen.

II. ALGEMENE BESCHOUWINGEN

A. Verplichte invoeging van de dekking van de rechtsbijstand in de polis B.A. privé leven

a) *Standpunt van de vertegenwoordigers van de gecontroleerde ondernemingen*

De regering heeft zich in de regeringsverklaring van juli 1999 en in de federale beleidsverklaring van oktober 2001 tot doel gesteld ervoor te zorgen dat de burger effectief toegang tot het recht en het gerecht kan genieten. De regering wil deze doelstelling realiseren in de geest van een solidaire samenleving.

De B.V.V.O. heeft bijgedragen tot het verwezenlijken van deze doelstelling en concrete voorstellen uitgewerkt ten einde de verspreiding van de rechtsbijstandsverzekering onder de bevolking te

lièrement parmi ceux qui ne peuvent pas recourir au système "pro deo". Ces derniers représentent 75 % de la catégorie intermédiaire des justiciables, tenant compte du fait que 15 % relèvent du système pro deo et que 10 % peuvent sans problème recourir à une assistance juridique.

L'intervention de l'assureur de la protection juridique, qui règle déjà aujourd'hui 80 % des litiges à l'amiable, devra permettre d'éviter une surcharge des tribunaux hors de toute proportion et, partant, une aggravation de l'arriéré judiciaire.

La proposition du gouvernement

- L'actuelle proposition du gouvernement, qui reprend la proposition du Ministre de la Politique de l'égalité Onkelinx des chances, introduit une couverture de protection juridique très étendue.

Cette couverture porterait sur tous les litiges relatifs à la vie-privée, c'est-à-dire ceux relevant du droit familial (divorce entre autres), de la consommation (litiges de la construction notamment), fiscal, administratif et constitutionnel, à l'exclusion de ceux relevant de l'assurance RC Auto et de l'activité professionnelle. La proposition prévoit également la couverture obligatoire des délits pénaux présentant un caractère intentionnel.

D'après la proposition du gouvernement, cette couverture deviendrait une composante obligatoire de l'assurance familiale, que plus de 3.425.000 ménages, soit 80 % de l'ensemble de ces derniers, ont souscrit

Le gouvernement se propose de fixer par arrêté royal le prix maximum, les montants minimums assurés et le niveau de la franchise applicable. Il introduira un crédit d'impôt d'une valeur de 40 euros maximum.

- L'UPEA est opposée à cette proposition du gouvernement pour les motifs suivants :

- la proposition ne résout pas le problème de l'accès à la justice. La capacité actuelle des cours et tribunaux ne permettra pas d'absorber le nombre de procédures judiciaires que la proposition ne manquera pas de générer. Rendre obligatoire la couverture de la protection juridi-

doen toenemen, m.n. ten voordele van hen die niet onder de pro deo-regeling vallen. Zij vormen voor 75 % de tussencategorie van rechtsonderhorigen, er mee rekening houdend dat 15 % onder de pro deo-regeling vallen en 10 % probleemloos beroep kunnen doen op juridische bijstand.

De tussenkomst van de rechtsbijstandverzekeraar, die nu reeds 80 % van de geschillen in der minne oplost, biedt de nodige waarborgen dat het gerecht niet buiten alle proporties overstelpt wordt met zaken, die de gerechtelijke achterstand zouden verergeren.

Het regeringsvoorstel

- Het huidige regeringsvoorstel, dat het voorstel van de Minister van Gelijke Kansen Onkelinx overneemt, voert een zeer ruime rechtsbijstanddekking in.

De waarborg zou gelden voor alle geschillen in de privé-levenssfeer, namelijk het gezins- (waaronder echtscheiding), consumenten- (waaronder bouwgeschillen), fiscaal, administratief en grondwettelijk recht, met uitsluiting van geschillen die te maken hebben met de B.A. auto-verzekering en de beroepsactiviteit. Het voorstel verplicht ook tot dekking van opzettelijk veroorzaakte strafmisdrijven.

Volgens het regeringsvoorstel zou deze waarborg een verplicht onderdeel worden van de "familiale" verzekering, die meer dan 3 425 000 gezinnen, dit is 80 % van alle gezinnen, hebben gesloten.

De regering neemt zich voor de maximumprijs, de minimale verzekerde bedragen en het peil van de toepasselijke franchise bij koninklijk besluit vast te leggen. Zij voert een belastingkrediet in, ter waarde van maximum 40 euro.

- De B.V.V.O. verzet zich tegen dit regeringsvoorstel, en wel om volgende redenen :

- het voorstel lost het probleem van de toegang tot het gerecht niet op. De huidige capaciteit van de hoven en rechtbanken zal het aantal rechtszaken dat het voorstel zal genereren niet kunnen absorberen. Het verplicht stellen van de rechtsbijstanddekking - waarbij meer dan in

que – une assurance où plus que n'importe quelle autre, l'assuré est à l'origine du sinistre - va entraîner une (sur)consommation judiciaire et avoir dès lors un effet pervers pour l'arriéré judiciaire ;

- la proposition recèle par la tarification qu'elle prévoit pour les couvertures préconisées (plus de 100 euros) un risque de cannibalisme pour l'assurance familiale qui couvre à l'heure actuelle 80 % des ménages mais qui à l'avenir, vu son caractère non obligatoire, sera délaissée parce que sa prime sera devenue inabordable pour nombre de personnes ;

- la proposition renferme une menace pour l'accès à l'assurance familiale dans la mesure où les entreprises d'assurances seront beaucoup plus sélectives à la souscription d'une assurance familiale ;

- la proposition va entraîner des lourdeurs administratives en raison des pièces justificatives à présenter (contrôle de la solvabilité des clients pour savoir s'ils peuvent bénéficier du système "pro deo" ou de l'assurance, établissement d'attestations, ...);

- la proposition limite les montants assurés mais ne prévoit aucune barémisation des honoraires des avocats.

• Réflexions complémentaires du C.A.S.O.

En ce moment, 75 à 80% des familles profitent de la protection d'une assurance R.C. vie-privée. La prime de la garantie de protection juridique obligatoire y accouplée avec des couvertures larges, sera élevée. De ce fait l'accès à l'assurance R.C. vie-privée - dans laquelle la plupart du temps est déjà comprise une protection juridique limitée à la R.C. vie-privée - est rendu difficile et un certain nombre de familles s'en déferont. Ce seront justement les familles qui ont le moins de revenus qui se désisteront de la couverture R.C. vie-privée. Par la mesure proposée (et la hausse de prix qui y est liée) le C.A.S.O. craint que le pourcentage du nombre de familles qui peuvent jouir de la couverture d'une assurance R.C. vie-privée avec la protection juridique y comprise, va chuter. C'est juste le contraire de ce que le législateur souhaite atteindre. Le C.A.S.O. demande dès lors qu'une étude justificative approu-

gelijk welke andere verzekering de verzekerde aan de oorsprong ligt van het schadegeval - zal aanleiding geven tot gerechtelijke (over)consumptie en derhalve een averechts effect hebben voor de gerechtelijke achterstand;

- het voorstel houdt door zijn prijszetting die voor de vooropgestelde dekkingen hoger zal liggen dan 100 euro, een risico van kannibalisme in voor familiale verzekering die thans 80 % van de gezinnen dekt doch in de toekomst, gezien haar niet-verplicht karakter, zal worden afgesloten wegens een voor velen onbetaalbare premie;

- het voorstel houdt een bedreiging in voor de toegang tot de familiale verzekering doordat de verzekeringsondernemingen veel selectiever zullen zijn bij de onderschrijving van familiale polissen;

- het voorstel voorziet in een administratieve rompslomp door de voor te leggen bewijsstukken (controleren van de vermogenstoestand van de klanten naargelang zij in aanmerking komen voor het pro deo - of voor het verzekeringssysteem, opmaken van attesten,...);

- het voorstel beperkt de verzekerde bedragen maar voert geen baremisatie in van de ereloonstaten van de advocaten.

• Aanvullende bedenkingen van C.A.S.O.

Op dit ogenblik genieten 75 à 80% van de gezinnen van de bescherming van een verzekering B.A. privé-leven. De premie van de eraan verplicht te koppelen waarborg rechtsbijstand met ruime waarborgen zal hoog zijn. Hierdoor zal de toegang tot de verzekering B.A. privé-leven – waarin meestal reeds een tot de B.A. privé-leven beperkte rechtsbijstand begrepen is - bemoeilijkt worden en zullen er een aantal gezinnen afhaken. Het zullen net de minst kapitaalkrachtige gezinnen zijn die van de bescherming van een B.A. privé-leven zullen afzien. Door de voorgestelde maatregel (en de hiermee samenhangende prijsverhoging) vreest CASO dat het percentage van het aantal gezinnen dat kan genieten van de bescherming van een verzekering B.A. privé-leven met de erin vervatte rechtsbijstand zal dalen. Zijnde juist het tegenovergestelde dan hetgeen de wetgever wenst te berei-

fondie et scientifique soit faite pour vérifier si cette conséquence perverse se produira.

ken. CASO vraagt dan ook dat er een diepgaande en wetenschappelijk verantwoorde studie zou worden uitgevoerd om na te gaan of dit perverse gevolg zich al dan niet zou voordoen.

b) Position des *représentants des intermédiaires d'assurances*

b) Standpunt van de *vertegenwoordigers van de tussenpersonen*

La Federatie voor Verzekerings- en Financiële tussenpersonen partage le souci du gouvernement d'assurer l'accès de la population au droit et à la justice. Toutefois, en ce qui concerne le contenu que le gouvernement croit devoir donner à ce droit fondamental (article 23 de la Constitution), la Federatie voor Verzekerings- en Financiële tussenpersonen a un certain nombre d'objections fondamentales.

De Federatie voor Verzekerings- en Financiële tussenpersonen deelt de bezorgdheid van de regering om de toegang van de bevolking tot het recht en het gerecht te waarborgen. Bij de wijze waarop de regering echter meent aan dit fundamenteel recht (artikel 23 van de Grondwet) invulling te moeten geven, heeft de Federatie voor Verzekerings- en Financiële tussenpersonen een aantal fundamentele bezwaren.

De manière générale, il n'est pas très clair pour la Federatie voor Verzekerings- en Financiële tussenpersonen si le gouvernement veut rendre pareille assurance obligatoire (option 1ère) ou s'il entend plutôt encourager le consommateur à souscrire une telle assurance en prévoyant des incitants fiscaux (option 2). La préférence de la Federatie voor Verzekerings- en Financiële tussenpersonen va en tout cas à la deuxième option.

In het algemeen is het voor Federatie voor Verzekerings- en Financiële tussenpersonen niet erg duidelijk of de regering een dergelijke verzekering wil verheffen tot een verplichte verzekering (optie 1) of eerder de consument wil stimuleren een dergelijke verzekering te onderschrijven en daartoe fiscale stimuli wil voorzien (optie 2). De voorkeur van de Federatie voor Verzekerings- en Financiële tussenpersonen zou in ieder geval uitgaan naar de tweede optie.

Les objections fondamentales soulevées par la Federatie voor Verzekerings- en Financiële tussenpersonen à l'égard de l'avant-projet de loi sont les suivantes :

Fundamentele bezwaren van de Federatie voor Verzekerings- en Financiële tussenpersonen bij het voorontwerp van wet:

1. Offres conjointes prohibées

1. Ongeoorloofde koppelverkoop

La proposition du gouvernement visant à rendre obligatoire l'insertion d'un volet protection juridique au sein de la police "responsabilité civile vie-privée" (= police familiale), est contraire à la loi. Précisément au moment où l'Administration de l'Inspection économique vient de rejeter définitivement la proposition de subordonner l'achat d'un voyage à la souscription d'une assurance annulation, et où le Ministre Van Mechelen vient de dénoncer les offres conjointes des promoteurs immobiliers (terrain à bâtir + habitation), le gouvernement met lui-même sur le tapis une forme prohibée d'offres conjointes (article 54 de la loi sur les pratiques du commerce) relative à la protection juridique qui vise à favoriser l'accès du citoyen à la justice. La proposition du gouvernement tend à subordonner l'achat d'une

Het voorstel van de regering om in de polis "burgerlijke aansprakelijkheid privé leven" (= familiale polis) verplicht het beoogde luik rechtsbijstand te voorzien, is wettelijk verboden. Uitgerekend nadat het Bestuur Economische Inspectie recent de verplichte koppeling van annulatieverzekeringen naar een reis naar de eeuwige jachtvelden verwees, en nadat Minister van Mechelen de koppelverkoop van bouwpromotoren (bouwgrond + woning) aanklaagde, komt de regering nu zelf met een verboden vorm van koppelverkoop (artikel 54 Wet Handelspraktijken) op de proppen m.b.t. de rechtsbijstand die de toegang van de burger tot het gerecht moet regelen. Een familiale polis onderschrijven zou nog enkel kunnen mits er "verplicht" ook een luik rechtsbijstand bij te nemen.

police familiale à la souscription d'un volet protection juridique. Ceci est contraire à l'article 54 de la loi du 14 juillet 1991 sur les pratiques du commerce et sur l'information et la protection du consommateur.

2. La motivation du gouvernement pour inclure obligatoirement un volet protection juridique dans les contrats RC vie-privée, est inopportune.

Madame Onkelinx est vraisemblablement consciente de la large diffusion de la police familiale (taux de souscription de > 80 %) et croit même pouvoir en tirer un argument en faveur de l'insertion obligatoire d'un volet protection juridique étendu dans cette police RC. Son raisonnement simpliste, qui serait peut-être valable pour par exemple l'assurance incendie (taux de souscription de > 90%), ne tient pas du tout la route pour la police familiale. Il semble échapper à Madame Onkelinx et au gouvernement que la large diffusion de la police familiale est attribuable entièrement au fait que plus de 3 millions de familles se rendent compte de l'utilité de faire assurer les conséquences de leurs fautes moyennant une prime particulièrement abordable (40 à 45 euros) et, de la sorte, de protéger leur patrimoine. Il n'est pas imaginable que, suite à l'insertion obligatoire du volet protection juridique dans la police familiale, de nombreuses familles renoncent à la souscription de cette police familiale particulièrement utile, ce qui serait très regrettable. Il convient de garder à l'esprit que mieux vaut prévenir que guérir.

Pourquoi le consommateur ne pourrait-il pas continuer à choisir librement l'assureur auprès duquel il souscrit une police familiale, en tenant compte des différences de primes et de garanties existantes sur le marché ? Et pourquoi le consommateur ne pourrait-il pas choisir librement l'assureur auprès duquel il souscrit le volet protection juridique visé, en tenant compte également des différences de garanties et de primes?

3. Le gouvernement ignore l'arrêté royal du 12 octobre 1990 relatif à l'assurance protection juridique

En rendant obligatoire l'insertion d'un volet protection juridique dans la police RC vie-privée, le gouvernement ignore complètement les disposi-

Dit vormt een inbreuk op artikel 54 van de Wet van 14.07.1991 betreffende de Handelspraktijken en de voorlichting en bescherming van de consument.

2. Motivering regering om rechtsbijstandluik verplicht toe te voegen aan waarborg B.A. privé leven is misplaatst.

Mevrouw Onkelinx is zich blijkbaar wel bewust van de ruime verspreiding van de familiale polis (onderschrijvingsgraad > 80 %) en meent hierin een argument te vinden om dan maar een uitgebreid luik 'rechtsbijstand' verplicht aan deze B.A.-polis toe te voegen. Dergelijke simplistische overweging slaat gewoon nergens op, en zou zelfs meer gelden naar bijvoorbeeld de brandverzekering (onderschrijvingsgraad > 90 %) toe, dan naar de familiale polis. Het ontgaat mevrouw Onkelinx en de regering blijkbaar dat de ruime verspreiding van de familiale polis alles te maken heeft met het nut dat meer dan 3 miljoen gezinnen inzien om tegen een bijzonder betaalbare premie (40 à 45 euro) de gevolgen van hun fouten verzekerd te zien en op die manier hun eigen vermogen te beschermen. Door de verplichte invoering van het luik rechtsbijstand in de familiale polis is het niet denkbeeldig dat veel gezinnen wel eens zouden kunnen afzien van het onderschrijven van de bijzonder zinvolle familiale polis, wat bijzonder jammer zou zijn. Voorkomen is hierbij zeker beter dan genezen.

Waarom zou de consument niet vrij kunnen blijven kiezen waar hij zijn familiale polis onderschrijft, en daarbij rekening houdt met waarborg- en premieverschillen op de markt? En, waarom zou de consument niet vrij kunnen of mogen kiezen waar hij het beoogde luik "rechtsbijstand" onderschrijft, en waarvoor ook waarborg- en premieverschillen zullen bestaan?

3. Regering negeert KB van 12.10.1990 betreffende de rechtsbijstandverzekering

Door de verplichte toevoeging van een luik rechtsbijstand aan de polis B.A. privé leven gaat de regering compleet voorbij aan de bepalingen

tions des articles 3 et 4 de l'arrêté royal visé, qui, à l'époque, fut pris pour faire suite à la directive européenne (87/344/CE) du 22 juin 1987. Il doit être loisible au consommateur de faire appel à une entreprise d'assurances spécialisée pour souscrire une police protection juridique. Si le consommateur choisit de souscrire le volet protection juridique visé auprès d'une entreprise d'assurances non spécialisée, cette entreprise a l'obligation d'adopter une gestion distincte pour ces garanties. A l'article 8 de l'avant-projet de loi à l'étude, la souscription du volet protection juridique visé est en effet considérée comme un régime d'exception, alors que les diverses possibilités telles que prévues dans l'arrêté royal du 12 octobre 1990 devraient être traitées de la même façon.

4. Détermination des conditions minimales

Les limites minimales d'intervention, les franchises maximales, l'étendue territoriale de la couverture et le délai de carence (délai d'attente) seraient fixés par arrêté royal. Selon la Federatie voor Verzekerings- en Financiële tussenpersonen, les limites d'intervention devraient être fixées de manière à ce que, pour la plupart des litiges et en épuisant toutes les voies de recours, les citoyens bénéficiant d'une couverture "accès à la justice" ne doivent plus faire appel à leurs propres moyens pour faire valoir leurs droits. La fixation de limites d'intervention trop basses viderait le projet de loi relatif à l'accès à la justice de son sens. Il convient d'éviter de faire de l'accès à la justice un leurre pour le consommateur.

c) Position des *représentants des consommateurs*

Les *représentants des consommateurs* tiennent à rappeler qu'ils ont toujours été et qu'ils sont toujours partisans du principe selon lequel l'assurance obligatoire constitue le meilleur moyen de garantir, dans l'intérêt général, que tout un chacun bénéficie de certaines couvertures de risque.

La façon de procéder actuelle conduit à la situation absurde qui veut que dans les assurances non obli-

van de artikelen 3 en 4 van bedoeld KB dat destijds werd uitgevaardigd naar aanleiding van de Europese Richtlijn (87/344/EG) van 22.06.1987. De consument moet de mogelijkheid hebben voor het onderschrijven van een rechtsbijstandpolis een beroep te doen op een gespecialiseerde verzekeringsonderneming. Indien de consument ervoor zou opteren het bedoelde rechtsbijstandluik te onderschrijven bij een niet gespecialiseerde verzekeringsonderneming, dient deze verzekeringsonderneming in een gescheiden beheer van deze waarborgen te voorzien. In artikel 8 van het voorliggende voorontwerp van wet wordt het onderschrijven van het beoogde rechtsbijstandluik bij een gespecialiseerde verzekeringsonderneming in feite als een uitzonderingsregime beschouwd, en dit terwijl de diverse mogelijkheden zoals voorzien in het KB van 12.10.1990 op een gelijkwaardige wijze zouden dienen te worden behandeld.

4. Bepalen minimumvoorwaarden

Bij KB zouden minimum interventiedrempels, max. franchises, territoriale uitgestrektheid van de dekking en de carenzperiode (wachttijd) worden bepaald. De interventiedrempels zouden volgens de Federatie voor Verzekerings- en Financiële tussenpersonen dermate moeten worden bepaald dat de verzekerde burgers voor een dekking "toegang tot het gerecht" voor de meeste geschillen en met uitputting van alle rechtsmiddelen, geen eigen middelen meer zouden moeten aanspreken om hun rechten te laten gelden. Veel te lage interventiedrempels zouden van het wetsontwerp 'toegang tot het gerecht' een lege doos maken. Er dient te worden vermeden dat de consument met een illusie wordt opgezadeld wat de toegang tot het recht en het gerecht betreft.

c) Standpunt van de *vertegenwoordigers van de verbruikers*

De *vertegenwoordigers van de verbruikers* herinneren eraan dat zij steeds voorstander waren en blijven van het principe: dat wanneer, in het algemeen belang, sommige risico's voor iedereen zouden moeten gewaarborgd worden, dit best kan door middel van verplichte verzekeringen.

De huidige werkwijze geeft aanleiding tot de absurde situatie dat bij een niet-verplichte verzeke-

gatoires (assurances familiales), un volet protection juridique est obligatoirement inséré alors que dans les assurances obligatoires (véhicules automoteurs) l'insertion d'un volet protection juridique n'est pas obligatoire.

En outre, on peut se poser la question de savoir si pareille législation a une influence quelconque sur la libre prestation de services.

Les discussions autour de cet avant-projet font apparaître que des discussions avancées ont été menées entre le Cabinet du Ministre de l'Emploi et de la Politique de l'Egalité des chances et les entreprises spécialisées du secteur. La SCS déplore au plus haut point qu'une fois de plus, les *représentants des consommateurs* n'ont pas été associés aux discussions préalables et, une fois de plus, ne sont consultés que tardivement, lorsqu'il ne reste qu'à discuter de points et de virgules.

Ce sentiment de mécontentement est encore renforcé par le fait que toute information supplémentaire ne pouvait être obtenue que par le représentant du secteur et encore à certaines conditions.

Vu ces circonstances, il semble inutile pour les *représentants des consommateurs* de prendre une position ou de formuler un avis sur les différents articles du projet. Toutefois, il reste bien des questions, également pour les négociateurs auprès du Cabinet, notamment sur la portée du projet par rapport à la prime maximale fixée, les limites d'intervention, les franchises etc.

Afin d'arriver à un débat rationnel, il est indispensable que les *représentants des consommateurs* puissent avoir accès à toute information pertinente et disposer du temps nécessaire

d) Position des experts

1. Les *experts* sont généralement sceptiques quant aux modalités d'application de l'avant-projet de loi.

En liant la garantie protection juridique à la garantie responsabilité civile sans la rendre obligatoire, on ne résout pas le problème de l'accès à la justice pour les citoyens qui en ont peut-être le plus besoin, c'est-à-dire ceux qui, faute de moyens, ne souscrivent pas l'assurance RC familiale et qui ne

ring (Gezinsverzekering) een verplicht onderdeel (Juridische Bijstand) wordt gevoegd en bij een verplichte verzekering (Motorvoertuigen) de juridische bijstand niet wordt verplicht.

Bovendien kan men de vraag stellen of een dergelijke wetgeving enige vat heeft op de "vrije dienstverlening".

Uit de besprekingen van dit voorontwerp blijkt dat er vergevorderde besprekingen zijn geweest tussen het kabinet van de Minister van Arbeid en Gelijke Kansenbeleid en de gespecialiseerde ondernemingen van de sector. Het A.C.V. betreurt ten eerste dat de *vertegenwoordigers van de verbruikers* weer eens niet betrokken werden bij de voorafgaandelijke besprekingen en weer eens in tweede rang aan bod komen wanneer er nog enkel over punten en komma's kan gesproken worden.

Haar misnoegen wordt nog versterkt door het feit dat alle bijkomende informatie slechts door de vertegenwoordiger van de sector kon gegeven worden en dan nog in de voorwaardelijke wijze.

In die omstandigheden is het voor de *vertegenwoordigers van de verbruikers* zinloos om standpunten in te nemen of meningen te uiten over de verschillende artikels van het ontwerp. Wel zijn er heel wat vragen, ook bij de onderhandelaars met het kabinet, o.a. over de draagwijdte van het ontwerp in verhouding met de gestelde maximum premie, overinterventiedrempels, franchises e.d.

Om tot een zinvol debat te komen is het voor de *vertegenwoordigers van de verbruikers* noodzakelijk om over alle informatie te kunnen beschikken en voldoende tijd te krijgen om na raadpleging standpunten te formuleren.

d) Standpunt van de deskundigen

1. Over het algemeen staan de *deskundigen* sceptisch tegenover de toepassingsmodaliteiten van het voorontwerp van wet.

De waarborg rechtsbijstand koppelen aan de waarborg burgerrechtelijke aansprakelijkheid zonder deze laatste waarborg verplicht te maken is geen oplossing voor het probleem van de toegang tot het gerecht voor de burgers die er misschien het meest behoefte aan hebben, d.w.z. de burgers die door een

peuvent bénéficier de l'assistance juridique gratuite.

De plus, le renchérissement de la prime lié à l'ajout d'une garantie pourrait dissuader une frange supplémentaire de la population pour laquelle l'argument fiscal est de peu de poids, de souscrire encore une assurance RC familiale. Il faut se méfier d'un tel effet pervers.

Il n'est donc pas certain que cette réglementation atteindra ses objectifs.

La liaison obligatoire entre les garanties ne permet plus aux assureurs d'effectuer une sélection des risques adéquate en assurance protection juridique. Le risque protection juridique est très "potestatif". De plus, le projet réglemente sévèrement les possibilités de résiliation du contrat. En vue d'écarter les mauvais risques et de préserver leur résultat technique, les assureurs pourraient reporter la sélection lors de l'accès à l'assurance RC, ce qui constituerait un nouvel effet pervers. L'on retrouverait alors le débat sur le droit à l'assurance en assurance automobile.

Le projet laisse non résolues les vraies questions qui se posent depuis longtemps dans la pratique, à savoir l'intervention jugée souvent prématurée des avocats et la barémisation des honoraires d'avocats.

A la différence des *représentants des intermédiaires d'assurances*, un *expert* estime que la liaison imposée entre les deux garanties par la loi est permise. La même technique a d'ailleurs déjà été appliquée au paravent à plusieurs reprises.

En revanche, en procédant de cette façon, le projet défavorise les compagnies spécialisées en protection juridique et crée, semble-t-il, une distorsion de concurrence. La garantie protection juridique sera en effet toujours souscrite en complément de la garantie RC, dans un chapitre distinct du contrat.

gebrek aan middelen geen verzekering BA privé-leven afsluiten en die geen kosteloze juridische bijstand genieten.

Bovendien zou een deel van de bevolking, voor wie het fiscaal argument van weinig belang is, in de verhoging van de premie die voortvloeit uit de toevoeging van de waarborg rechtsbijstand een reden kunnen zien om geen familiale verzekering meer af te sluiten. Voor een dergelijk pervers effect moet men zich hoeden.

Het is dus niet zeker dat deze reglementering de beoogde doelstellingen zal bereiken.

De verplichte koppeling van de waarborgen laat de verzekeraar niet meer toe een degelijke risico-selectie door te voeren in de rechtsbijstandsverzekering. Het risico rechtsbijstand is zeer "potestatief". Bovendien is het ontwerp streng wat de mogelijkheden tot opzegging van de overeenkomst betreft. Om slechte risico's uit te sluiten en hun technisch resultaat te behouden, zouden de verzekeraars de selectie kunnen doorvoeren bij het sluiten van de verzekering BA, wat ook weer een pervers effect zou hebben. Zo komen we weer terecht bij het debat over het recht op verzekering in de autoverzekering.

De essentiële vragen die men zich in de praktijk reeds geruime tijd stelt en die betrekking hebben op de tussenkomst van de advocaten die vaak voorbarig geacht wordt en de baremisatie van de erelonen van advocaten, komen in het ontwerp niet aan bod.

Anders dan de *vertegenwoordigers van de tussenpersonen*, acht een *deskundige* deze door de wet opgelegde koppeling van de twee waarborgen wel toelaatbaar. Dezelfde techniek werd trouwens reeds eerder bij herhaling toegepast.

Daartegenover staat dat het ontwerp juist door voor deze werkwijze te kiezen de gespecialiseerde rechtsbijstandsmaatschappijen benadeelt en leidt tot concurrentievervalsing. De rechtsbijstandsdekking zal immers altijd worden afgesloten als aanvulling op de waarborg BA, in een afzonderlijk

Autant dire que les assurés n'auront plus vraiment le choix de leur assureur protection juridique, qui sera le plus souvent une filiale de la compagnie RC.

Même s'il s'agit d'une conséquence de la solidarité voulue par le projet, il ne faut pas se cacher que tous les citoyens ne sont pas soumis aux mêmes risques au regard de la protection juridique (on songe notamment aux litiges en droit fiscal, en droit de la construction...). Ces risques sont finalement très peu homogènes.

2. Selon un *expert* il faut aller plus loin et se demander s'il y a un véritable problème d'accès à la justice, et en quoi consiste ce problème? L'exposé des motifs du projet ne fait nullement apparaître qu'une enquête a eu lieu, pour déterminer la nature et l'étendue de ce problème. Les personnes dont le revenu net mensuel est inférieur à 659 euros (+ 76 euros par personne à charge) ou 849 euros pour un ménage, ainsi que toutes les personnes bénéficiant de revenus de remplacement (minimex, prestations familiales, garanties ...) bénéficient de l'aide juridique totalement gratuite (avocat, frais d'huissier, etc...); les personnes dont les revenus mensuels nets ne dépassent pas 1.002 euros pour un ménage (+ 76 euros par personne à charge) (ce qui représente un revenu annuel net de 560.000 FB ou 13.848 euros, pour un ménage avec deux enfants), ou 849 euros (+ 76 euros par personne à charge) pour une personne isolée, par mois, bénéficient d'une aide juridique partiellement gratuite (c'est à dire la gratuité sauf une contribution de l'ordre de 100 euros à la fin de la procédure). D'autres services d'aide sont organisés par les barreaux, par exemple l'aide d'avocats spécialisés à un tarif très réduit pour les litiges de consommation qui ne dépassent pas 1.860 euros (75.000 FB). Dans la pratique, on constate que le nombre de personnes qui font appel à l'aide juridique assistée est élevé, mais il n'est pas du tout certain qu'un vrai problème d'accès à la justice se pose pour ceux qui n'ont pas accès à cette aide juridique assistée.

Il conviendrait de commencer par étudier la réalité du problème et de voir dans quelle mesure d'autres services ne devraient pas être mis au point avec

hoofdstuk van de overeenkomst. Wat erop neerkomt dat de verzekerden hun rechtsbijstandsverzekeraar niet echt vrij meer zullen kunnen kiezen; in de meeste gevallen zal dit een dochteronderneming zijn van de maatschappij die de BA verzekert.

Ook al is dit een gevolg van de solidariteit die in het ontwerp vooropgesteld wordt, feit is dat niet alle burgers aan dezelfde risico's onderhevig zijn wat de rechtsbijstand betreft (we denken hier bijvoorbeeld aan de geschillen inzake fiscaal recht of bouwrecht...). Deze risico's zijn uiteindelijk zeer uiteenlopend van aard.

2. Volgens een *deskundige* moet men zich afvragen of er een echt probleem bestaat inzake de toegang tot het gerecht en wat dit probleem inhoudt. In de memorie van toelichting bij het ontwerp wordt nergens vermeld dat er een onderzoek gevoerd geweest is om de aard en de omvang van het probleem vast te stellen. Personen met een netto-maandinkomen van minder dan 659 euro (+ 76 euro per persoon ten laste) of 849 euro voor een gezin, en iedereen die een vervangingsinkomen ontvangt (bestaansminimum, gewaarborgde gezinsbijslag, ...) genieten juridische bijstand die volledig kosteloos is (advocaat, kosten van gerechtsdeurwaarder, ...); personen met een nettomaandinkomen van niet meer dan 1.002 euro voor een gezin (+ 76 euro per persoon ten laste) (wat neerkomt op een netto-jaarinkomen van 560.000 BEF of 13.848 euro, voor een gezin met twee kinderen), of 849 euro (+ 76 per persoon ten laste) voor een alleenstaande, per maand, genieten gedeeltelijk kosteloze juridische bijstand (d.w.z kosteloos, behalve een bijdrage van rond de 100 euro die aan het einde van de procedure betaald moet worden). Daarnaast worden nog andere hulpdiensten georganiseerd door de advocatuur, bijvoorbeeld de hulp van gespecialiseerde advocaten aan een zeer laag tarief voor consumentengeschillen van niet meer dan 1.860 euro (75.000 BEF). In de praktijk blijkt dat heel wat personen een beroep doen op de juridische bijstand, maar of er een echt probleem bestaat inzake de toegang tot het gerecht voor personen die geen recht hebben op deze juridische bijstand, is verre van zeker.

Het probleem zou eerst onderzocht moeten worden om te zien in welke mate er andere diensten ingericht zouden moeten worden met de hulp van de

l'intervention des barreaux, avant de lancer une nouvelle couverture quasiment obligatoire, pour répondre à un problème aux contours encore indéfinis.

3. Un *expert* relève que la tendance actuelle va dans le sens de tout vouloir couvrir par une assurance (en définitive, c'est l'assuré qui paie) ou par la sécurité sociale. L'assurance et la sécurité sociale obéissent à des règles différentes.

La sécurité sociale suppose une affiliation obligatoire, des tarifs imposés et pas de contrôle à l'entrée.

Il n'en est pas de même de l'assurance qui fait appel à des entreprises commerciales. Si la branche n'est pas suffisamment rentable, l'entreprise arrêtera ses activités dans cette branche, ce qui pose le problème du remplacement de ces polices sur le marché.

Par ailleurs, dans la majorité des assurances obligatoires, les assurances bénéficient aux tiers. Il s'agit des assurances R.C.

La couverture de protection juridique ne profite pas à des tiers. C'est l'assuré qui en quelque sorte déclenche le sinistre. Il y a donc un risque que l'assuré veuille rentabiliser sa prime, avec pour conséquence, une surconsommation d'actions judiciaires et un risque de segmentation pour les mauvais risques.

L'assurance est-elle le bon moyen pour accéder à la justice ? L'assurance répare le préjudice individuel et non les problèmes de société, qui impliquent une solidarité entre toutes les couches de la société.

B. Tarification de la prime

a) Position des *représentants des entreprises contrôlées*

L'U.P.E.A. fait observer que:

- la prime d'assurance qui ne pourra excéder 40 euros par an, sera imposée par arrêté royal, ce qui est contraire aux directives européennes relatives à l'assurance, qui ont libéralisé les prix

advocatuur, vooraleer er een nieuwe nagenoeg verplichte dekking ingevoerd wordt als oplossing voor een probleem dat nog niet duidelijk afgebakend is.

3. Een *deskundige* merkt op dat de huidige tendens gaat in de richting van steeds verdergaande dekking door een verzekering (uiteindelijk is het de verzekerde die betaalt) of door de sociale zekerheid. De verzekering en de sociale zekerheid zijn onderworpen aan verschillende regels.

Voor de sociale zekerheid gelden een verplichte aansluiting, opgelegde tarieven en geen controle bij aansluiting.

Dit is niet het geval met de verzekering die uitgaat van commerciële ondernemingen. Indien de branche niet voldoende rendabel is, zet de onderneming haar activiteiten in deze branche stop, wat aanleiding geeft tot het probleem van herplaatsing van deze polissen op de markt.

Voor het overige strekt de meerderheid van de verplichte verzekeringen tot voordeel van derden. Het gaat met name om de BA-verzekeringen.

De dekking rechtsbijstand biedt derden geen voordeel. Het is de verzekerde die in zekere zin aanleiding geeft tot het schadegeval. Het gevaar bestaat dus dat de verzekerde zijn premie wil rentabiliseren, met als gevolg een overconsumptie van rechtsgedingen en een risico van segmentering voor de slechte risico's.

Is de verzekering wel het geschikte instrument voor de toegang tot het gerecht? De verzekering herstelt de individuele schade maar biedt geen soelaas voor de maatschappelijke problemen, die solidariteit vereisen tussen de verschillende bevolkingslagen.

B. Tarificatie van de premie

a) Standpunt van de *vertegenwoordigers van de gecontroleerde ondernemingen*

De B.V.V.O. stelt vast dat:

- de maximum verzekeringspremie, die niet meer zal mogen bedragen dan 40 euro per jaar, zal bij koninklijk besluit worden opgelegd, wat indruist tegen de Europese verzekeringsrichtlijnen die

en 1994;

- la prime préconisée de 40 euros est totalement irréaliste et impraticable pour les couvertures à proposer obligatoirement;

Pour le C.A.S.O.:

Prévoir une prime qui ne dépasse pas 40 euros ne correspond pas avec les garanties prises dans l'avant-projet de loi. Le champ d'application est en effet très large et englobe, entre autre, la gestion des biens privés (p.e. différends avec les entrepreneurs, bailleurs), le droit des personnes et des familles (p.e. divorces, les conflits avec l'autorité, ...). Si le législateur souhaite maintenir ces garanties, la prime devra être augmentée. Pour prouver qu'une hausse de prime sera nécessaire, on peut rapprocher les chiffres de la branche protection juridique avec ceux des autres assurances R.C. que auto, pour l'année 2000 (derniers chiffres disponibles). Dans le document Ass/OGR 2001 –12 de l'U.P.E.A. on lit ce qui suit: *le solde brut technique (= après avoir ajouté le revenu des placements) en fonction de la prime due montre encore en 2000 un déficit de 13,22%. Les déficits des dernières années proviennent en première instance de la protection juridique vie-privée liée aux polices R.C. vie-privée. Cela concerne une couverture limitée protection juridique qui la plupart du temps est offerte pour une dizaine d'entre eux. Ceci n'est de loin pas suffisant pour supporter les charges qui en découlent. Il faut observer à côté de cela que la rentabilité des polices avec une couverture élargie protection juridique vie-privée, dont la prime peut facilement être dix fois supérieure, est de plus en plus en cause.*

Sur base de ces chiffres négatifs, le C.A.S.O. en conclut que dans les années à venir, d'une façon ou d'une autre, une hausse de prime est à attendre pour la branche protection juridique, sans que les garanties de cette assurance soit élargies.

b) Position des *représentants des intermédiaires d'assurances*

Fixation d'une prime maximale

Le projet de loi à l'étude prévoit la possibilité d'imposer une prime maximale pour la couverture "accès à la justice". Madame Onkelinx pense ouvertement à une prime de 40 à 50 euros.

de prijzen sinds 1994 hebben geliberaliseerd;

- de vooropgestelde premie van 40 euro is totaal onrealistisch en onuitvoerbaar voor de verplicht aan te bieden dekkingen.

Voor C.A.S.O.:

Een premie in het vooruitzicht stellen die 40-euro niet overschrijdt, is niet in overeenstemming met de waarborgen opgenomen in het voorontwerp van wet. Het toepassingsgebied is immers zeer ruim en omvat o.m. het beheer van het privé-vermogen (b.v. geschillen met aannemers, verhuurders), het personen- en familierecht (b.v. echtscheiding, conflicten met de overheid, ...). Indien de wetgever deze waarborgen wenst te behouden zal de premie dienen verhoogd te worden. Om te bewijzen dat een premieverhoging noodzakelijk zal zijn kunnen we de cijfers van de tak rechtsbijstand verbonden aan de andere BA verzekeringen dan auto, aanhalen voor het jaar 2000 (laatst beschikbare cijfers). In het document Ass/OGR 2001 –12 van de BVVO lezen we het volgende: *"het bruto technisch saldo (=na toevoeging van de beleggingsopbrengsten) in functie van de verdiende premies vertoont in 2000 nog een tekort van 13,22%. De tekorten van de laatste jaren zijn in de eerste instantie afkomstig van de rechtsbijstand privé – leven gekoppeld aan de polissen B.A. PRIVÉ-LEVEN. Het betreft een beperkte dekking rechtsbijstand die meestal wordt aangeboden voor een tiental euro. Dit is echter lang niet voldoende om de eruit voortvloeiende lasten te dragen. Daarnaast dient opgemerkt te worden dat de rentabiliteit van de polissen met een uitgebreide dekking rechtsbijstand privé – leven, waarvan de premie gemakkelijk 10 keer hoger kan liggen, meer en meer in het gedrang komt."*

Op basis van deze negatieve cijfers dienen we te besluiten dat er in de komende jaren sowieso een premiestijging te verwachten valt voor de tak rechtsbijstand, zonder dat de waarborgen van deze verzekering zouden uitgebreid worden.

b) Standpunt van de *vertegenwoordigers van de tussenpersonen*

Bepalen van een maximum premie

Het voorliggende wetsontwerp voorziet in de mogelijkheid om een maximum premie op te leggen voor de dekking 'toegang tot het gerecht'. Mevrouw Onkelinx denkt hardop over een premie van

40 à 50 euro.

L'imposition d'une prime maximale est tout à fait contraire à la réglementation européenne relative à la libre concurrence. Les accords tarifaires, sous quelque forme que ce soit, sont, dans un libre marché, tout simplement inadmissibles.

D'autre part, les entreprises d'assurances soumises au contrôle de l'Office de Contrôle des Assurances doivent veiller à ce que chaque branche individuelle d'assurances soit rentable. L'imposition d'une prime maximum est dès lors inadmissible dans ce contexte.

Une prime abordable

Le fait de savoir si la couverture "accès à la justice" pourra être assurée à une prime abordable, dépendra, d'une part, des garanties offertes et, d'autre part, du coût y afférent.

En ce qui concerne les garanties actuellement prévues dans le projet de loi, la Federatie voor Verzekerings- en Financiële tussenpersonen a du mal à accepter que par exemple les procédures de divorce soient également incluses dans la couverture "accès à la justice".

En effet, il s'agit souvent de situations que les membres de la famille assurés ont voulues eux-mêmes ou qu'ils ont provoquées eux-mêmes. C'est précisément ce type de garantie qui risque de rendre la prime inabordable. Les frais d'une éventuelle procédure sont par ailleurs directement proportionnels aux honoraires demandés par les avocats. Le projet de loi à l'étude ne tient pas du tout compte de ce coût.

L'inspiration pourrait pourtant venir de l'assurance-maladie, où le corps médical est invité à s'en tenir à des tarifs abordables, qui sont fixés au sein de l'INAMI, dans les commissions médecins-mutuelles, grâce à quoi les soins de santé restent "abordables".

c) Position des représentants des consommateurs

L'évaluation de la prime est un problème technique. Il convient de voir ce qui peut être couvert

Het opleggen van een maximum premie druist compleet in tegen alle Europese regelgevingen m.b.t. de vrije concurrentie. Tariefafspraken onder welke vorm dan ook zijn in een vrije markt gewoon uit den boze.

Anderzijds geldt voor de verzekeringsondernemingen die onder het toezicht vallen van de Controle-dienst voor Verzekeringen dat iedere verzekerings-tak op zich rendabel dient te zijn. Het opleggen van een maximum premie is in dit verband derhalve uit den boze.

Een betaalbare premie

Het kunnen verzekeren van de dekking 'toegang tot het gerecht' tegen een betaalbare premie zal functie zijn van enerzijds de geboden waarborgen en anderzijds van het daaraan verbonden kostenplaatje.

Wat de geboden waarborgen betreft die momenteel in het wetsontwerp zijn voorzien, heeft de Federatie voor Verzekerings- en Financiële tussenpersonen er toch moeite mee dat ook bijvoorbeeld echtscheidingsprocedures zijn opgenomen in de dekking 'toegang tot het gerecht'.

Het betreft hier immers vaak situaties waarvoor verzekerde gezinsleden zelf kiezen of aanleiding hebben gegeven. Precies dit soort momenteel voorziene waarborgen dreigen de premie onbetaalbaar te maken. De kosten voor een eventuele rechtspleging zijn tevens recht evenredig met de door advocaten aangerekende erelonen. Het huidige wetsontwerp gaat aan dit kostenplaatje compleet voorbij.

Enige inspiratie zou nochtans kunnen gevonden worden in de ziekteverzekering waarbij het medisch corps wordt uitgenodigd zich te houden aan bepaalde, betaalbare tarieven die geregeld worden binnen het RIZIV in de commissie artsen-ziekenfondsen, en waardoor precies de gezondheidszorg "betaalbaar" kan blijven.

c) Standpunt van de vertegenwoordigers van de verbruikers

De raming van de premie is een technisch probleem. Er moet worden nagegaan wat redelijker-

raisonnablement tenant compte d'une prime moyenne acceptable.

Il faut cependant qu'une certaine tarification des honoraires des avocats serve de base à ce calcul. A cet égard, cependant, il y a peu de transparence de la part des barreaux du pays.

d) Position des *experts*

La garantie proposée risque de donner une fausse impression de sécurité au justiciable. D'une part, tous les litiges ne pourront pas être couverts pour une prime aussi modique, d'autre part, les honoraires ne pourront être totalement remboursés. Des plafonds d'intervention seront inévitablement prévus, ce qui ne manquera pas de surprendre les assurés. Si la prime doit rester raisonnable, la garantie restera nécessairement limitée.

Sous réserve d'un examen plus approfondi, on peut légitimement douter de la compatibilité de l'instauration d'une prime maximale avec le droit communautaire. Les discussions relatives au bonus/malus montrent que la Commission européenne considère que le principe de la liberté tarifaire est une règle harmonisée au niveau européen. Si c'est le cas, même l'intérêt général ne pourrait suffire à justifier cette entrave aux libertés communautaires.

Instaurer un tarif maximal revient à contraindre les assureurs à vendre à perte, sauf pour eux à se retirer du marché. Ceci semble contraire à la lettre, sinon à l'esprit des directives européennes.

Récemment, l'Europe a interpellé l'Italie qui, pour des raisons économiques, avait bloqué des tarifs pendant une année. L'Avocat général a plaidé contre toute entrave à la liberté tarifaire dans l'intérêt du consommateur.

Par ailleurs, le montant de la prime maximum fixée par le Roi, est-il toujours compatible avec la rentabilité de la branche, imposée par l'Office de Contrôle des Assurances. Autrement dit, l'Office de Contrôle des Assurances, pour des impératifs de rentabilité, pourrait-il demander d'augmenter la prime au-dessus du plafond fixé par le Roi ?

wijs kan worden verzekerd, rekening houdend met een aanvaardbare gemiddelde premie.

Toch moet een bepaalde tarifiering van de advocatenerelonen als basis voor deze berekening dienen. Maar in dit verband is er weinig transparantie van de kant van de advocatuur in België.

d) Standpunt van de *deskundigen*

De voorgestelde waarborg kan de justitiabele een onterecht gevoel van veiligheid geven. Ten eerste zullen niet alle geschillen gedekt kunnen worden tegen een dermate lage premie en ten tweede zullen de erelonen niet volledig terugbetaald kunnen worden. Er zullen onvermijdelijk ook grenswaarden worden vastgesteld, wat de verzekerden zal verwonderen. Indien de premie redelijk moet blijven, zal de waarborg noodzakelijkerwijs beperkt blijven.

Onder voorbehoud van nader onderzoek kan men met reden twijfelen aan het feit of de invoering van een maximumpremie strookt met het communautair recht. De besprekingen omtrent de bonus/malus tonen aan dat de Europese commissie van oordeel is dat het beginsel van tariefvrijheid een regel is die geharmoniseerd is op Europees niveau. Indien dit het geval is, kan zelfs het algemeen belang deze belemmering van de communautaire vrijheden niet rechtvaardigen.

Een maximumtarief invoeren komt erop neer dat de verzekeraars gedwongen worden met verlies te verkopen, tenzij ze zich van de markt terugtrekken. Dit lijkt strijdig met de inhoud, zo niet met de geest van de Europese richtlijnen.

Onlangs heeft Europa Italië geïnterpelleerd omdat dit land om economische redenen een jaar lang tarieven had geblokkeerd. De Advocaat-generaal heeft gepleit tegen elke belemmering van de tariefvrijheid in het belang van de consument.

Is het door de Koning vastgestelde maximumbedrag van de premie overigens wel aangepast aan de door de Controledienst voor de Verzekeringen voorgeschreven rendabiliteit van de branche? Met andere woorden, kan de Controledienst voor de Verzekeringen omwille van de rendabiliteit vragen om de premie te verhogen tot boven de door de Koning vastgestelde grenswaarde?

C. Propositions des délégations de la Commission

La proposition de l'U.P.E.A.

La proposition de l'UPEA qui a été transmise au Ministre de la Justice, Monsieur Verwilghen, part du principe que l'assurance de la protection juridique doit rester une assurance distincte non obligatoire. Elle prévoit une large couverture de base « all-in » garantissant un montant minimum d'intervention de 5.000 euros par sinistre; elle prévoit également des incitants fiscaux de manière à mettre cette assurance à la portée de la majorité des ménages. La prime proposée pour cette assurance distincte non obligatoire de la protection juridique est de maximum 125 à 175 euros.

La proposition alternative de l'U.P.E.A.

Pour répondre à la décision du gouvernement qui souhaite rendre obligatoire la couverture de la protection juridique par le biais de l'assurance familiale largement répandue afin de garantir un premier accès à la justice moyennant un maximum de 40 euros, l'UPEA a établi une proposition alternative dans ce cadre.

L'UPEA redoute cependant que cette proposition alternative qui prévoit des interventions très limitées, n'induisse en erreur l'assuré, lequel, après s'être engagé dans la voie de la procédure, comprendra difficilement que sa couverture ne suffit pas pour payer l'entière des frais de cette procédure, faute d'une intervention législative préalable destinée à limiter et barémiser les frais des avocats.

Propositions de la Federatie voor Verzekerings- en Financiële tussenpersonen au gouvernement

1) La Federatie voor Verzekerings- en Financiële tussenpersonen partage le souci du gouvernement de garantir à chaque citoyen l'accès au droit et à la justice et de prévoir à cet effet une couverture d'assurance spécifique. Le citoyen doit avoir la faculté de souscrire cette assurance facultativement, soit sous forme d'une police souscrite auprès d'une entreprise spécialisée de protection juridique, soit sous forme de garantie accessoire à une autre police d'assurance (RC vie-privée, incendie, véhicules, ...). Les assureurs concernés doivent adopter une gestion distincte pour cette garantie, comme l'exige par

C. Voorstellen van de delegaties van de Commissie

Het B.V.V.O.-voorstel

Het B.V.V.O.-voorstel, dat werd overgemaakt aan de Minister van Justitie, de heer Verwilghen, gaat er van uit dat de rechtsbijstandsverzekering een aparte niet-verplichte verzekering dient te blijven. Zij definieert een ruime "all-in" basisdekking waarbij een minimum bedrag van tussenkomst van 5 000 euro per schadegeval gegarandeerd wordt; zij voorziet ook in fiscale stimuli waardoor deze verzekering binnen het bereik komt van de meerderheid van de gezinnen. De voorgestelde premie voor deze aparte niet-verplichte rechtsbijstandsverzekering bedraagt maximaal 125 à 175 euro.

Het alternatieve B.V.V.O.-voorstel

Om tegemoet te komen aan de regeringsbeslissing die via de ruim verspreide familiale verzekering de rechtsbijstandsdekking wenst verplicht te maken om een eerste toegang tot het gerecht voor max. 40 euro te waarborgen, heeft de B.V.V.O. een alternatief voorstel in dit kader gemaakt.

De B.V.V.O. vreest nochtans dat dit alternatief voorstel dat in beperkte tussenkomsten voorziet misleidend kan zijn in hoofde van de verzekerde die, na de weg van de procedure te hebben ingeslagen, moeilijk zal begrijpen dat zijn dekking niet volstaat om de volledige kosten van de procedure te betalen, bij gebreke van elke voorafgaandelijke wetgevende tussenkomst om de advocaatkosten te beperken en te baremiseren.

Voorstellen van de Federatie voor Verzekerings- en Financiële tussenpersonen aan de regering

1) De Federatie voor Verzekerings- en Financiële tussenpersonen onderschrijft de bezorgdheid van de regering om iedere burger de toegang tot het recht en het gerecht te waarborgen, en hiervoor een specifieke verzekeringsdekking in het leven te roepen. Dergelijke verzekering dient door de burger facultatief te kunnen worden onderschreven ofwel o.v.v. een polis bij een gespecialiseerde rechtsbijstandsmaatschappij, ofwel als aanvullende waarborg bij een andere verzekeringspolis (B.A. privé leven, brand, voertuigen,...) en waarvoor de betrokken verzekeraars in een afzonderlijk beheer voorzien, zoals overigens wettelijk

ailleurs la loi. Le libre choix du consommateur est à cet égard essentiel.

2) La couverture d'assurance "accès à la justice" doit en premier lieu mettre l'accent sur les litiges de toutes sortes entre assurés (= membres de la famille) et tiers. Les litiges civils entre membres de la famille assurés, qui sont souvent voulus par les assurés ou provoqués par eux, risquent d'hypothéquer l'abordabilité de la prime de l'assurance "accès à la justice". Pour les litiges pénaux entre membres de la famille, une couverture serait néanmoins prévue.

3) Il convient de déterminer les limites d'intervention et les franchises éventuelles avec plus de réalisme. Celles-ci doivent garantir aux assurés la possibilité d'avoir accès à une procédure normale, sans devoir faire appel à leurs propres moyens. Ceci vaut en particulier pour les procédures pénales où les assurés sont victimes.

De plus, ces limites d'intervention pour les litiges civils doivent promouvoir plutôt les "règlements à l'amiable" au lieu d'encourager les procédures judiciaires.

4) Le droit de l'assureur de résilier la couverture "accès à la justice" ne peut être limité que lorsqu'il s'agit d'une assurance obligatoire (cf. loi relative à l'assurance auto abordable). D'autre part, la limitation de ce droit de résiliation n'a pas beaucoup d'utilité, étant donné que tant l'entreprise d'assurances que le preneur d'assurance disposent d'un droit de résiliation formelle annuelle (cf. loi sur le contrat d'assurance terrestre) sans qu'une motivation quelconque soit nécessaire.

5) En prenant des mesures fiscales (déductibilité de la prime ou crédit d'impôt), le gouvernement peut encourager les citoyens à souscrire l'assurance visée "accès à la justice". Ainsi, le gouvernement et le parlement peuvent fournir les moyens permettant d'assurer un accès abordable à la justice pour tous les citoyens.

III. CONSIDERATIONS PARTICULIERES

Observation générale

vereist. De vrije keuze van de consument hierbij is essentieel!

2) Bij de verzekeringsdekking 'toegang tot het gerecht' dient in de eerste plaats de nadruk te worden gelegd op allerlei geschillen tussen verzekerden (= gezinsleden) en derden. Burgerlijke geschillen tussen verzekerde gezinsleden onderling, en waarvoor deze verzekerden in vele gevallen kiezen of aanleiding geven, dreigen de betaalbaarheid van de premie voor de verzekering 'toegang tot het gerecht' te hypothekeren. Voor strafrechtelijke geschillen tussen gezinsleden zou wel dekking worden voorzien.

3) De interventiedrempels en de mogelijke franchises dienen realistischer te worden bepaald. Ze dienen de verzekerden de mogelijkheid te garanderen om toegang te krijgen tot een normale rechtspleging, zonder daarvoor eigen middelen te moeten aanspreken. In het bijzonder geldt dit voor strafrechtelijke procedures waarbij verzekerden slachtoffer zijn.

Tevens dienen deze interventiedrempels voor burgerlijke geschillen eerder "minnelijke regelingen" te stimuleren i.p.v. gerechtelijke procedures aan te moedigen.

4) Opzegbaarheid door de verzekeraar van de dekking 'toegang tot het gerecht' kan slechts worden beperkt indien het om een verplichte verzekering zou gaan (cfr. wet m.b.t. betaalbare autoverzekering). Anderzijds heeft het inperken van dit opzegrecht niet veel zin gezien zowel de verzekeringsonderneming als de verzekeringsnemer jaarlijks over een formeel opzegrecht beschikken (cfr. wet op de landverzekeringsovereenkomst) zonder dat hiervoor enige motivering dient te worden gegeven.

5) De regering kan via fiscale maatregelen (aftrekbaarheid premie of belastingkrediet) de burgers aanmoedigen om de beoogde verzekering 'toegang tot het gerecht' te onderschrijven. Op deze wijze kunnen regering en parlement middelen aanreiken om de betaalbare toegang tot het gerecht voor alle burgers mogelijk te maken.

III. BIJZONDERE BESCHOUWINGEN

Algemene opmerking

La traduction néerlandaise montre plusieurs incohérences avec le texte français. Le vocabulaire néerlandais devrait être revu (ex. : les mots "juridische bescherming" doivent être remplacés par "rechtsbescherming")

A. Article 4

Cette disposition concerne les conditions minimales auxquelles la garantie accès à la justice doit répondre.

Il conviendrait de préciser ce qu'il y a lieu d'entendre par ces conditions. S'agit-il des conditions en dessous desquelles l'assureur n'intervient pas ? S'agit-il du montant minimal assuré ? Qu'entend-on, par ailleurs, par franchise maximale ? S'agit-il d'une franchise de dommages ou de frais ?

B. Article 6, § 1er

Cette disposition stipule qu'en cas de transaction, l'assuré peut soumettre les termes de celle-ci à l'avocat de son choix.

Il n'y a pas de raison que cette disposition déroge à l'article 93 de la loi du 25 juin 1992.

Par souci d'impartialité, il serait souhaitable que l'avocat consulté soit étranger à la procédure envisagée ou en cours.

C. Article 7

Cette disposition vise les cas dans lesquels la police couvrant la R.C. vie-privée ne peut être résiliée.

Ne serait-il pas plus simple de dire que la disposition vise les cas de résiliation visés à l'article 31 de la loi du 25 juin 1992 c.-à-d. la résiliation après sinistre.

La charge de la preuve du motif de résiliation dans le chef de l'assureur est lourde.

L'article 7 ne peut déroger à l'article 12 de la loi du 25 juin 1992 relatif aux polices combinées.

D. Article 8

De Nederlandse vertaling stemt meermaals niet overeen met de Franse tekst. De Nederlandse tekst zou moeten worden herzien (bv. : juridische bescherming waar het "rechtsbescherming" moet zijn)

A. Artikel 4

Deze bepaling heeft betrekking op de minimumvoorwaarden waaraan de waarborg toegang tot het gerecht moet voldoen.

Deze voorwaarden zouden moeten worden nader toegelicht. Betreft het hier voorwaarden zonder dewelke de verzekeraar geen dekking verleent? Gaat het om het verzekerde minimumbedrag? En wat moet men verstaan onder maximale franchise? Is dit een vrijstelling van schade of van kosten?

B. Artikel 6, § 1

Dit artikel bepaalt dat de verzekerde in geval van een transactie de formulering daarvan aan de advocaat van zijn keuze kan voorleggen.

Er is geen reden dat deze bepaling afwijkt van artikel 93 van de wet van 25 juni 1992.

Omwille van de onpartijdigheid zou het wenselijk zijn dat de geraadpleegde advocaat buiten de beoogde of de lopende procedure staat.

C. Artikel 7

Deze bepaling slaat op de gevallen waarin de polis tot dekking van de BA privé-leven niet kan worden opgezegd.

Zou het niet eenvoudiger zijn om te zeggen dat de bepaling betrekking heeft op de gevallen van opzegging opgesomd in artikel 31 van de wet van 25 juni 1992, d.w.z. de opzegging na een schadegeval?

De bewijslast van de reden van opzegging door de verzekeraar is zwaar.

Artikel 7 kan niet afwijken van artikel 12 van de wet van 25 juni 1992 betreffende de combinatiepolissen.

D. Artikel 8

Cette disposition concerne les dispenses de souscrire à la couverture de protection juridique. Le souscripteur apporte la preuve qu'il remplit une des conditions de dispense.

Cela peut s'avérer lourd sur le plan administratif, étant donné que la situation assurances du souscripteur évolue souvent dans le temps. La preuve peut-elle résulter d'une simple déclaration du souscripteur ?

E. Article 9

Cette disposition vise l'insertion obligatoire de la couverture protection juridique dans la police R.C. vie-privée.

Il faut lire "Hormis les cas visés à l'article 8" au lieu de 9.

F. Articles 10 à 12

Ces dispositions concernent des mesures fiscales.

Il conviendrait que le Ministre des Finances co-signe l'avant-projet de loi.

G. Articles 13 et 14

Il s'agit des dispositions transitoires et pénales.

Il serait plus facile de prévoir que les contrats seront adaptés à la première échéance annuelle après la parution de la loi au Moniteur belge.

IV. CONCLUSIONS

La Commission des Assurances apprécie les initiatives prises par le gouvernement et Madame le Vice-Premier Ministre et Ministre de l'Emploi et de la Politique de l'Egalité des Chances et par le Ministre de la Justice pour améliorer l'accès à la justice pour les citoyens qui ne disposent pas des moyens suffisants.

Presque toutes les délégations posent (à l'exception des *représentants des consommateurs*) posent des questions critiques sur l'opportunité de la formule proposée, qui consiste à joindre obligatoirement la couverture protection juridique à l'assurance de la responsabilité civile en matière de vie-privée (non-

Deze bepaling betreft de vrijstellingen van het aangaan van een dekking rechtsbijstand. De verzekeringnemer levert het bewijs dat hij één van de voorwaarden van vrijstelling vervult.

Dit kan administratief een zware klus zijn, gegeven het feit dat de verzekeringstoestand van de verzekeringnemer vaak fluctueert in de tijd. Kan het bewijs worden gebracht via een eenvoudige verklaring van de verzekeringnemer?

E. Artikel 9

Dit artikel beoogt de verplichte inlassing van de dekking rechtsbijstand in de polis BA privé-leven.

Er moet worden gelezen "Behalve de bij artikel 8 bedoelde gevallen" in plaats van 9.

F. Artikelen 10 tot 12

Deze bepalingen hebben betrekking op de fiscale maatregelen.

De Minister van Financiën zou het voorontwerp van wet moeten medeondertekenen.

G. Artikelen 13 en 14

Het gaat hier om overgangs- en strafbepalingen.

Het zou gemakkelijker zijn om erin te voorzien dat de overeenkomsten zullen worden aangepast op de eerste jaarlijkse vervaldag na de publicatie van de wet in het Belgisch Staatsblad.

IV. BESLUITEN

De Commissie voor Verzekeringen waardeert de initiatieven die door de Regering en Mevrouw de Vice Eerste Minister en Minister van Werkgelegenheid en van Gelijke-Kansenbeleid en door de Minister van Justitie worden genomen om de toegang tot het gerecht te verbeteren voor burgers die niet over de voldoende middelen beschikken.

Door nagenoeg alle delegaties (met uitzondering van de *vertegenwoordigers van de verbruikers*) worden kritische vragen gesteld bij de opportuniteit van de voorgestelde formule, die erin bestaat de dekking rechtsbijstand verplichtend toe te voegen aan de (niet verplichte maar breed verspreide)

obligatoire mais largement rependue).

L'UPEA plaide pour le maintien de la liberté de proposer la couverture protection juridique en même temps que d'autres contrats d'assurance ou non et plaide dès lors pour une assurance de la protection juridique facultative, distincte de l'assurance familiale, avec un incitant fiscal pour la prime correspondant à une couverture de base étendue que prévoit la proposition de l'UPEA.

Le C.A.S.O. craint que la formule proposée ait pour effet pervers que la hausse de prime qu'elle engendrerait rende difficile pour une certaine tranche de la population l'accès à l'assurance R.C. Vie privée. Une hausse de prime maximale de 40 euros serait d'ailleurs insuffisante pour couvrir les garanties décrites dans l'avant-projet de loi.

Selon les *représentants des intermédiaires* l'insertion obligatoire de la couverture protection juridique dans la police R.C. vie-privée constituerait une sorte d'offre conjointe et méconnaîtrait les articles 3 et 4 de l'A.R. du 12 octobre 1990 relatif à l'assurance protection juridique.

La Federatie voor Verzekerings- en Financiële tussenpersonen propose la souscription facultative à la couverture de protection juridique soit auprès d'un assureur spécialisé, soit en l'incorporant à une autre police, à condition de respecter une gestion séparée des branches d'assurances concernées.

La couverture minimale doit rester réaliste et pour une prime maximum, tout aussi réaliste, tempérée par des stimulants fiscaux.

Les *représentants des consommateurs* souhaiteraient quant à eux que, en insérant la couverture protection juridique dans la police R.C. vie-privée, on rende également la souscription à cette dernière obligatoire.

Les *experts* se demandent où se situe le véritable problème d'accès à la justice et doutent de l'opportunité de l'avant-projet de loi en ce domaine et si l'avant-projet de loi peut réaliser le but recherché.

verzekering van de burgerlijke aansprakelijkheid inzake privé-leven.

De BVVO pleit voor het behoud van de vrijheid om de waarborg rechtsbijstand al dan niet onder pakketvorm met andere verzekeringscontracten aan te bieden en derhalve voor een autonome vrijwillige rechtsbijstandsverzekering, los van de familiale verzekering, en met een fiscale stimulans voor de premie die overeenstemt met een ruime basisdekking waarin het BVVO-voorstel voorziet.

C.A.S.O. vreest dat de voorgestelde formule een pervers effect zal hebben in die zin dat de verhoging van de premie die zij teweeg brengt de toegang tot de verzekering B.A. privé-leven zal bemoeilijken voor een bepaald gedeelte van de bevolking. Ten andere, een verhoging van de premie met 40 euro zou ontoereikend zijn om de in het voorontwerp omschreven waarborgen te dekken.

Volgens de *vertegenwoordigers van de tussenpersonen* zou de verplichte invoeging van de dekking rechtsbescherming in de polis BA privé-leven een vorm van ongeoorloofde koppelverkoop zijn en miskenning inhouden van de artikelen 3 en 4 van het KB van 12 oktober 1990 betreffende de rechtsbijstandsverzekering.

Volgens de Federatie voor Verzekerings- en Financiële tussenpersonen moet de dekking rechtsbijstand facultatief kunnen worden onderschreven, ofwel bij een gespecialiseerde verzekeraar, ofwel als aanvulling op een andere polis, op voorwaarde dat de verzekeraar voor de verschillende verzekeringstakken een afzonderlijk beheer voert.

De minimumdekking moet realistisch blijven en er moet een maximumpremie vastgesteld zijn, die eveneens realistisch is, en bovendien moet er worden voorzien in fiscale stimuli.

De *vertegenwoordigers van de verbruikers* zouden van hun kant willen dat de afsluiting van de polis BA privé-leven door de toevoeging van de dekking rechtsbescherming eveneens verplicht wordt.

De *deskundigen* stellen de vraag waar het echte probleem ligt van de toegang tot het gerecht en twijfelen over de opportuniteit van het voorontwerp van wet op dat gebied en betwijfelen of het voorontwerp van wet de beoogde doelstelling kan bewerkstelligen.

La liaison obligatoire entre les garanties ne permet pas aux assureurs d'effectuer une sélection adéquate des risques en assurance protection juridique, très potestatifs par ailleurs. Ces risques sont de plus peu homogènes. Les assurés n'auront plus le choix de leur assureur protection juridique, qui sera souvent une filiale de l'assureur R.C. vie-privée.

L'ensemble des délégations estime que la limitation du montant maximum de la prime proposée donne une fausse image de l'accès à la justice promu, car la couverture ainsi offerte est insuffisante.

Plusieurs délégations émettent des doutes quant à la compatibilité de l'imposition d'un montant maximum de la prime avec la législation européenne.

Certains se demandent si l'assurance est le bon moyen pour faciliter l'accès à la justice et s'il ne faut pas se tourner dans ce but plutôt vers les instances de sécurité sociale.

De verplichte koppeling van de waarborgen laat de verzekeraar niet meer toe een degelijke risicoselectie door te voeren in de rechtsbijstandsverzekering die bovendien heel "potestatief" is. Deze risico's zijn ook uiteenlopend. De verzekerden zullen hun rechtsbijstandsverzekeraar niet vrij meer kunnen herzien, de rechtsbijstandsverzekeraar zal dikwijls een dochteronderneming zijn van de maatschappij die de burgerlijke aansprakelijkheid privé-leven verzekert.

Alle delegaties zijn van oordeel dat de beperking van het maximumbedrag van de voorgestelde premie een misleidend beeld geeft van de beloofde toegang tot het gerecht aangezien de aldus aangeboden dekking ontoereikend is.

Meerdere delegaties uiten er hun twijfel over of het voorschrijven van een maximumbedrag voor de premie wel verenigbaar is met de Europese wetgeving.

Door sommigen wordt de vraag gesteld of de verzekering wel het geschikte instrument is om de toegang tot het gerecht te vergemakkelijken en of men zich hiervoor niet veeleer moet richten tot de sociale-zekerheidsinstellingen.

Le Président,

De Voorzitter,

H. COUSY